

ALEKSANDRA KAJDAŃSKA

OD RYTUAŁU DO SCENY. TANIEC W YUNNANIE – JEGO PRZESZŁOŚĆ I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Położenie Yunnanu

Yunnan znajduje się w południowo-zachodniej części Chin. Graniczy z kilkoma państwami: Birmą, Laosem, Wietnamem, a także z Tybetem i z autonomicznym regionem Guanxi – Zhuang oraz z prowincjami Guizhou i Sichuan. Narodowości tego rejonu, takie jak Nu, Naxi, Lahu i inni, żyją w grupach w różnych prefekturach: tybetańskiej, Bai, Zhuang, Miao. W Yunnanie żyje razem 28 grup etnicznych, ale na przykład mniejszość Dai dzieli się na kilka mniejszych grup: Shui Dai, Zao Dai i Huayao Dai.

Klimat Yunnanu jest łagodny, dlatego prowincja ta jest nazywana „krajną wiecznej wiosny”. Naturalne otoczenie, przyroda, zachowane tradycje i obyczaje spowodowały, że Yunnan stał się główną atrakcją dla turystów z całego świata. Obecnie znajdują się tam rejonu będące pod ochroną, jak Lijian UNESCO World Heritage Site, Yunnan Three Parallel Rivers (Nujiang, Lancang & Yangzi Protected Area), Xishuangbanna Natural Zoological and Botanical Garden. Oprócz wymienionych wyżej rejonów, znany jest także interesujący kamienny las niedaleko stolicy Yunnanu – Kunmingu.

Dajowie byli plemieniem wojowników zarządzającym w stylu wojskowym, ale zawsze utrzymywali przyjacielskie relacje z sąsiadami. W konsekwencji podczas okresu Nanzhao (VIII wiek) nasiliły się kontakty z Chinami i Tybetem. Wielu rzemieślników tutaj pracowało i tworzyło swoją kulturę. Rozwinięte były: hodowla jedwabników, tkactwo, hafciarstwo i budownictwo.

Po rewolucji kulturalnej wiele z obyczajów, tradycji i świąt było rewitalizowanych przez mniejszości Wa, Yi, Bai, Naxi, Lisu i inne. Dajowie mają swoje Święto Wody. Podobne święta mają też inne mniejszości: Tybetańczycy obchodzą Święto Kąpieli, Wa, Yi, Bai, Naxi i inne – **Święto Pochodni**, **yunnańscy muzułmanie** – **Święto Korbanu**. Podczas tych festiwali muzyka i taniec są zawsze obecne. Tradycja ta nawiązuje do ich przeszłości; często także uroczystości z udziałem tancerzy Dai odbywały się na cesarskich dworach.

Historia Yunnanu

Yunnan był bardzo długo miejscem mało znanym. Europejczycy mieli okazję po raz pierwszy poznać ten teren dopiero w XIX wieku. W tym czasie doszło do rebelii muzułmańskiego przywódcy narodowości Huei – Du Wenxiu, przez Europejczyków nazywanego czasami sultanem Sulejmanem. Zdobył on całe terytorium zachodniego Yunnanu i założył tam stolicę Dalifu, dziś znaną jako Dali. Wywołane przez niego powstanie z roku 1883 było zaskoczeniem dla Chińczyków. W 1898 r. Francja zdobyła koncesję na budowę kolei z Tonkinu do Kunmingu. Kolej prowadziła przez tereny zamieszkałe przez plemię Wa, którego wojownicy byli łowcami głów i wielu robotników, włączając w to francuskich inżynierów, straciło tam życie.

Północny Yunnan zamieszkiwały plemiona trzymające niewolników, jak na przykład Nosu. Plemiona te bywały bardzo okrutne i niebezpieczne dla obcokrajowców. Pierwszy Anglik, major H.R. Davies, który podróżował przez te terytoria, nazywane przez niego „obszarem niezależnych Lolo”, w 1908 r. zniknął nagle w czasie podróży. Inny Anglik, Donald Brook, został poćwiartowany. W 1922 r. amerykański botanik Joseph Rock osiadł w Lijiang zamieszkałym przez mniejszość Naxi i spędził tu 27 lat swojego życia. Jego interesujące badania i publikacje stały się kanwą powieści *Zaginiony horyzont*, napisanej przez Jamesa Hiltona. Tereny Yunnanu przyciągały też innych podróżników i pisarzy, między innymi Petera Goullarda, który osiedlił się na jakiś czas w Lijiang i napisał tam swoją powieść *Zapomniane królestwo*. Pierwszym Polakiem, który dotarł do Yunnanu, był polski jezuita Michał Boym. Przebywał on na dworze ostatniego cesarza dynastii Ming – Yongli. Podczas II wojny światowej stacjonował na terenie Yunnanu polski pilot Witold Urbanowicz, który walczył z Japończykami w amerykańskiej eskadrze Latające Tygrysy. Napisał wspomnienia związane z tym pobytem.

Tradycją Yunnanu są rzemiosła, takie jak: kolorowe hafty, srebrna biżuteria, ubiory, a także tańce, które najczęściej można zobaczyć podczas świąt. Bardzo charakterystyczna jest przede wszystkim różnorodność kolorystyczna wyrobów oraz ich silne kontrasty. Ten styl później wykorzystywał w swoich pracach Ting Shao Kuang, jeden z najbardziej znanych malarzy będący miłośnikiem yunnańskiego folkloru i barw. Intensywne kolory są ważne dla mieszkańców, występują we wszystkich rzemiosłach związanych z tkactwem i ubiorem, a także z biżuterią. Dzięki temu ich stroje, hafty i akcesoria rzucają się w oczy. Z tego powodu Yunnan jest bardzo popularny wśród artystów. Kolorowe ubiory, unikalne obyczaje i tradycje oraz energetyczne tańce mniejszości z Yunnanu stanowią inspirację dla wszystkich, którzy zajmują się sztuką. W czasach rewolucji kulturalnej część studentów sztuki została przymusowo wysłana na reedukację do Yunnanu. Dalo to możliwość wykreowania nowego stylu w malarstwie, zwanego malarstwem ciężkich barw (*zhongcai*). Jego najbardziej wyróżniające cechy to: świeżość kompozycji, żywe kolory, łagodna li-

nia postaci i konturów. Łączy w sobie tradycyjne malarstwo chińskie i współczesne techniki malarskie. Technika ta także znalazła zastosowanie na jedwabiu i batiku.

Ting Shao Kuang

Jeden z wiodących malarzy znany z tej techniki malowania to Ting Shao Kuang (Ding Shaoguang) urodzony w 1939 r. w Chengdu. Studiował w Akademii Sztuk Pięknych w Pekinie. W czasie rewolucji kulturalnej został zesłany do Yunnanu, zafascynował go piękny świat przyrody i jego mieszkańców, a zwłaszcza obszar Xishuangbanna¹ z unikalnymi kobiecymi ubiorami oraz tradycjami, jakie kultywowali mieszkańcy rejonu. Zaczął więc łączyć świeżość zaobserwowanych widoków ze sztuką fresków i rzeźby, której uczył się podczas podróży do Dunhuangu², z technikami malarstwa współczesnego. Przez kilka lat artysta uczył malarstwa chińskiego oraz grafiki w Instytucie Sztuki w Yunnanie. Od 1989 r. osiedlił się w Stanach Zjednoczonych i tam naucza techniki malarstwa ciężkich barw. W 1993 r. na zamówienie ONZ namalował dwa znane malowidła *Światło Praw Człowieka* i *Ochronę Matki*, które do tej pory są rozprawdane przez UNESCO. Jego prace stały się znane na całym świecie, często ich tematem jest taniec oraz kobieta i jej otoczenie, w tym praca, odpoczynek, macierzyństwo, uroczystości ślubne.

Taniec rytualny i cesarski

Praca, życie i miłość to motywy, które często są wykorzystywane w tańcu. Duże grupy tańców pochodzą z dawnych czasów i są to tańce proste oraz wyrafinowane. Najstarsze formy tańca powstawały z religijnych rytuałów, włączając w to tańce egzorcystów wykonywane w czasie świąt przez szamanów w maskach. Z czasem rozwinęły się one w formę rozrywki na cesarskich dworach.

Kostiumy tańczących wiedźm są oparte na codziennych strojach z wieloma symbolicznymi elementami. Taniec ten jest tańcem transowym. W dwunastym miesiącu roku lunarnego można usłyszeć dźwięki bębnów i zobaczyć tańce szamańskie. Rozpoczynają się one procesją około dziesięciu szamanek, które są zapraszane do domu dekorowanego latarniami i kolorowymi szarfami z tkanin. Nakrycie głowy szamaneki także jest przystrojone taśmami. Kolory strojów to różne odcienie niebieskiego (od błękitów do głębokich granatów). Maski tańczących pochodzą od totemów

¹ Xishuangbanna – autonomiczna prefektura mniejszości etnicznej Dai, ze stolicą Jinghong. Graniczy z Birmą i Laosem. Obszar o bardzo bogatej podzwrotnikowej faunie i florze.

² Dunhuang – miejscowość w dzisiejszej prowincji Gansu na trasie Jedwabnego Szlaku. Słynna ze skalnych grot (Groty Tysiąca Buddów), skupisk sztuki buddyjskiej.

i szamańskich rytuałów różnych mniejszości w Yunnanie. Uważa się, że przynoszą szczęście i pomyślność. Są łącznikami pomiędzy bogami a ludźmi, przynoszą błogosławieństwo, odpędzają duchy i strzegą przed tragediami. Maski do rytuałów są wykonane z bambusów.

Tańcom towarzyszy muzyka rytualna, a także muzyka ludowa grana na miejscowych ludowych instrumentach. Z czasem tańce te pojawiły się na cesarskim dworze i zostały włączone do repertuaru dworskiego. Niektóre z nich przeszły do kultury tanecznej Tybetu, jak znany Cham Dance lub Sorcerer's Dance. Wykonywany był w Tybecie od VIII wieku w święto Monlan Chempo, podczas wielkiego festiwalu modlitw, w pierwszym miesiącu kalendarza tybetańskiego.

Kostiumy do tych tańców także są bardzo kolorowe i uzupełniają je wstęgi z materiałów, ogony, maski i inne akcesoria, które potęgują wrażenia odbiorców i służą uzyskaniu odpowiedniego efektu. Towarzysząca muzyka to dzwonki Buddy, różnego rodzaju trąbki oraz bębny i rogi. W 1253 r. mongolska armia Chubilaj Chana sprowadziła do Yunnanu też mongolskie i mandżurskie pieśni i tańce, nazywane *baishaxiyue*.

W starożytnych tekstach można znaleźć opisy uroczystości, na których pojawiały się tancerki zabawiające zaproszonych gości. Znany jest epizod z życia Konfucjusza z czasów Walczących Królestw (480–221 r. p.n.e.), który zrezygnował z pełnienia funkcji ministra w państwie Lu i opuścił kraj w proteście przeciw słabości władcy do tancerek przysyłanych mu przez jego sąsiada, księcia Qi³. Taniec wykonywany przez tancerzy był postrzegany jako rodzaj ćwiczenia fizycznego, które powinno harmonizować umysł i ciało. Filozofia ta została przejęta z rytuałów konfucjańskich oraz ćwiczeń militarnych. Jeden z wcześniejszych tańców konfucjańskich wielki taniec Zhou powinien być tańczony z instrumentem muzycznym – rodzajem fleta oraz z piórami bażanta. Za czasów dynastii Han (206 r. p.n.e. – 220 r. n.e.) do tańców włączono akcję sceniczną – tańce tworzą pewną opowieść. Dodawano także takie elementy, jak chór poddanych, którzy naśladowali ruchy wykonywane przy pracach gospodarskich, na przykład przy zbieraniu plonów, pielęgnowaniu ogródków czy strzelaniu podczas polowań. W tej choreografii pojawia się także grupa trzystu młodych tancerek poruszających się wokół świętego ołtarza.

Na płaskorzeźbach, freskach, rzeźbach, w malarstwie okresu dynastii Han przedstawiano tańce z bronią, szarfami czy z tradycyjnymi długimi rękawami. Tańce te nie zmieniły się do dziś, wciąż są nauczane i wykonywane, stanowią też ważny element edukacji kulturalnej. Złoty wiek rozwoju tańca przypadł na rządy dynastii Tang (618–907 r.) w czasie politycznego i ekonomicznego rozwoju, w tym handlu (Jedwabny Szlak). Był to okres, kiedy muzyka i taniec rozwijały się pod patronatem nowych cesarzy. Wiele choreografii zamawiał na swoje potrzeby cesarz Taizong, który sam także tworzył choreografie i reżyserował przedstawienia. Szczególną

³ C.P. Fitzgerald, *Chiny. Zarys historii kultury*, Warszawa 1974, s. 109.

wagę przywiązywał do kostiumów; dawały one większe możliwości wyrazu scenicznego i ukazywały bogactwo twórcy. Stroje wykonywano tylko z jedwabiu, gdyż materiał ten jak żaden inny poddawał się ruchowi tancerzy, a więc wzmagał efekt wizualny u widzów, tak pożądanym przez choreografów cesarskich. Najbardziej znane tańce łączą w sobie choreografie tańczone z długimi szarfami. Są to tańce z buddyjskich świątyń i wykonywane przez tancerki – kapłanki świątyń (niebiańskie wróżki – *Feitian*).

Na dworze w Changanie (Xian) pojawiły się tańce z różnych odległych stron, jak na przykład z Azji Środkowej czy tańce buddyjskie z Tybetu. W czasie panowania dynastii Tang tańce i muzyka oraz spektakle teatralne miały specjalne względy. Wtedy pojawiło się wiele tańców obcych i łączono je razem z cesarskimi. Handel wpłynął na wymianę kulturalną, w tym także w sferze nowych tańców. Część tańców chińskich pojawiła się poza granicami cesarstwa, a z kolei tańce obce przywędrowały z zagranicy. Tak upowszechniły się słynne tańce z grot Dunhuangu. Powstała też pierwsza szkoła tańca – Akademia Gruszkowego Ogrodu, w której uczono tancerzy i muzyków różnych układów tanecznych.

Taniec pawia i Yang Liping

Taniec pawia jest najbardziej znanym tańcem mniejszości Dai. W 2006 r. taniec ten został wpisany na listę jako dobro narodowe i kulturowe w Chinach. Rozpowszechniła go niezwykle utalentowana tancerka – Yang Liping.

Pierwszy raz miałam okazję oglądać ten taniec w jej wykonaniu w 1995 r. Jest to taniec oparty na dawnym tradycyjnym ludowym układzie tanecznym. Choreografia skomponowana przez Yang Liping w większości wykorzystuje tradycyjną technikę wykonywania tańca pawia. Yang Liping tchnęła jednak w ten taniec świeżość i nowatorstwo, połączyła bowiem bardzo silnie ruchy rąk z tańcem całego ciała w stylu teatru cieni. Jej taniec nawiązuje też momentami do tańca współczesnego, który umiejętnie połączyła z tradycją wykonywania go przez mniejszości Yunnanu.

Urodzona w 1958 r. Yang Liping wychowywała się w rodzinie rolników w Dali. W wieku 9 lat przeniosła się z rodziną do rejonu Xishuangbanna. Tam też rozpoczęła swoją przygodę z tańcem, dołączyła do miejscowego zespołu tanecznego w wieku 13 lat. Stała się sławną tancerką po występie w dramacie tanecznym *Pawia księżniczka*. W 1988 r. dołączyła do państwowego Zespołu Pieśni i Tańca Mniejszości Narodowych. W 1992 r. zdobyła dwie pierwsze nagrody – jedną za choreografię, a drugą za wykonanie, osobowość sceniczną i choreografię *Ducha Pawia*. Jej taniec jest dziś kwintesencją harmonii, jaką stworzyła na scenie (między ciałem tancerza a duszą granej postaci), ruchami rąk, nóg, całego ciała wyraża głęboką ekspresję granej postaci. Opracowana przez Yang Liping choreografia doskonale odzwier-

cięła całą naturę Yunnanu: ruchy ryb, ptaków, węża czy przepiękne figury na tle księżycy w stylu teatru cieni w choreografii przedstawienia *Światło księżycy*. W swoich tańcach nadaje inny wymiar postaciom, które tworzy. Jej ciało i ruchy nabierają naprzemian cech zwierzęcych i ludzkich – pięknej młodej księżniczki.

W latach 2004–2008 pracowała nad choreografią i reżyserowała swoją trylogię taneczną: *Dynamiczny Yunnan*, *Echo Shangri-la* i *Tybetański mit*. Aby stworzyć niesamowite widowisko taneczne, w którym zostały połączone pieśni i tańce mniejszości, Yang spędziła długi czas na zbieraniu materiałów źródłowych oraz na podróży do 28 wiosek mniejszości w Yunnanie. Tam wybrała i zaprosiła do współpracy rdzennych mieszkańców, którzy nadali przedsięwzięciu realistyczną naturalność potrzebną do wykreowania ducha tradycji.

W pojęciu Dajów paw jest świętym ptakiem, symbolem szczęścia i pomyślności. Odgrywa ważną rolę w legendach ludowych. Tańce chińskie, w tym także tańce mniejszości, różnią się od europejskich. Dla chińskiego tancerza bardzo istotną rolę odgrywa harmonia pomiędzy ciałem a duszą tańczącego. Harmonia jest oparta na kilku ważnych aspektach, jak: koncentracja (*Jin*), energia (*Chi*) i duch (*Shen*). Ważny jest też oddech, będący łącznikiem pomiędzy tymi elementami. Wartości te zostały zapożyczone z podstaw filozofii taoizmu, konfucjanizmu i buddyzmu. W tańcach ludowych, jak w tańcu pawia, ruch rąk, układ palców, jest ważny i trudny. Kolana tancerza zawsze są lekko ugięte, co nadaje sylwetce miękkości i lekkości. System gestów jest oparty na starożytnym systemie *shouyin*, który przywędrował do Chin z Indii i jest znany jako mudry.

Wiele czasu spędza się, ćwicząc ręce i ramiona w danym układzie. Ten elegancki taniec pokazuje giętkość ramion, nadgarstków i palców. Choć miękkie i spokojne ruchy są przedzielane gwałtownymi, to całość ze sobą harmonizuje i nic nie zakłóca układu choreograficznego. Wszystko to ma na celu ukazanie gracji pawia. Taniec zaczyna się prezentacją postaci. Paw porusza głowę, spogląda dookoła i tańczy, pokazując swoje pióra. Następnie pije wodę, szuka jedzenia i rozkłada swoje piękne pióra, próbując wlecieć. W końcu znika, odlatując daleko. W tym tańcu emocje są przekazywane poprzez ruch ramion, nadgarstków i palców. Eteryzna figura pawia u tancerek składa się z techniki trzech zaokrągleń (*three curves*) – ciało tancerza ugina się i prostuje, co wywołuje elastyczne i łagodne ruchy. Są to podstawowe elementy techniki tanecznej z Xishuangbanna.

Do tańca pawia wykorzystuje się typowy kostium sceniczny – to biała długa jedwabna suknia na ramiączkach, z tiulową halką, przyozdobioną ornamentami dekoracyjnymi w postaci pawich piór. Szeroka spódnica daje większą możliwość poruszania się. Głowę zdobi zaś duże pawie pióro wetknięte w kok tancerki.

Ludowe tańce Yunnanu są bardzo proste: w formie korowodu czy procesji bądź koła. **Kroki są mniej złożone niż ruchy dłoni. Tańce po kole są łatwiejsze, ponieważ zazwyczaj tancerze trzymają się za ręce, wspomagając się nawzajem.** Ręce stanowią ważny element w tańcu również jako instrument: klaszcząc w dłonie,

nadajemy rytm. Podczas tańca tancerze także śpiewają, co daje dodatkowy akompaniament muzyczny. Mniejszość Dai żyje głównie w autonomicznym rejonie Dai i Dehong Dai-Jingpo w Xishuangbanna, w południowej części Yunnanu, znanej jako „ziemia pawia”.

Dai w języku mniejszości oznacza ‘pokój i wolność’. Najwcześniejsze źródła wspominające o mniejszości Dai pochodzą już z I wieku n.e. Nazywani byli Dianyue lub Shan. Z Dajami wiąże się legenda o pochodzeniu tańca pawia. Tysiące lat temu praojciec mniejszości Dai zobaczył pięknego pawia tańczącego z gracją i spróbował także zatańczyć tak, jak tańczył ptak. Z pokolenia na pokolenie tancerze kontynuują ten taniec, chcąc go doprowadzić do perfekcji.

W czasie panowania dynastii Han Dajowie często przebywali w Luoyang, starożytnej stolicy Chin, a taniec pawia dedykowali cesarzowi. W przeszłości był on wykonywany tylko przez mężczyzn. Kobiety zaczęły go tańczyć dopiero w okresie dynastii Tang (618–907 r.).

Twórca dynastii Li Shizheng, przyszły cesarz Taizong, miał matkę Sianbijkę⁴. Był pod wielkim wpływem swojej sianbijskiej żony – cesarzowej Zhang Sun i wprowadził na dworze styl życia, zwyczaje i obyczaje Sianbijczyków, które wkrótce rozpowszechniły się w stolicy Changanie, a następnie w większych miastach Chin. Sianbijskie kobiety miały większą swobodę, inaczej się ubierały, nosiły inne fryzury i biżuterię, jeździły konno, uprawiały sporty (grały w polo), pięknie tańczyły. Okres dynastii Tang był ostatnim, w którym chińskie kobiety nie miały jeszcze krępowanych stóp. Wówczas też wraz z rozwojem handlu wzdłuż Jedwabnego Szlaku do Chin trafiały z Zachodu nie tylko nowe towary, ale także następowała intensywna wymiana kulturalna.

Taniec ludowy

Góry w chmurach to taniec ściśle związany z tańcem ludowym, ale także z akcentami kulturowymi z sąsiednich państw. Jest on związany z górami Hengduan i składa się z elementów tańca mniejszości Dai oraz klasycznego tańca Tajów. Muzyka opiera się na ludowej muzyce tych samych mniejszości z Yunnanu.

Gesty i ruchy w tym układzie tanecznym są delikatne, główną rolę odgrywają tutaj ręka, zwłaszcza sama dłoń, oraz ruchy ciała. Kostium nawiązujący do ludowego ubioru Dajów, czyli wąska długa spódnica i krótka bluzka bez rękawów, nie pozwala na wykonywanie dużych i gwałtownych ruchów. Taniec jest metaforą życia na ziemi. Góry stanowią męski element (*yang*), a chmury pierwiastek żeński (*yin*). W pobliżu, w miejscu, gdzie styka się granica gór Hengdudan, leży miasto Menghai, znane jako

⁴ Sianbi (*Xianbei*) – koczowniczy lud wschodnich obszarów na północ od Chińskiego Muru, przez które przebiegał Jedwabny Szlak.

„miasto wiosny”. Każdego roku od listopada do grudnia można tu zobaczyć niecodzienne widowisko, nazywane „morzem chmur”. Wysokie szczyty gór wydają się małymi zielonymi wysepkami pomiędzy kłębiastymi chmurami.

Powstanie dramatu tanecznego

Współczesny dramat taneczny rozwinął się z tańca klasycznego. Dramat taneczny w Chinach łączy dziś wszystkie znane techniki tańca – od baletu klasycznego do techniki tańców ludowych i klasycznych chińskich. Łączy się w nim akcja teatru dramatycznego z tańcem i akrobacją, która jest także ważną częścią wykształcenia tanecznego w Chinach.

Dramat taneczny w Chinach jest zwykle dzielony na stary i nowy. Stary dramat chiński rozwinął się w czasie panowania dynastii Han (206 r. p.n.e. – 220 r. n.e.), później w czasie dynastii Ming (1368–1644) i Qing (1644–1911) stopniowo przekształcał się w styl opery pekińskiej, łączącej w sobie muzykę, śpiew, taniec i dramat. Nowe pojęcie dramatu tanecznego, jako połączenia dramatu i form tanecznych we współczesnej fabule, pojawiło się wraz z przemianami politycznymi i gospodarczymi w Chinach. Było to w latach 20. i 30. XX wieku. Pierwsi tancerze tego stylu zostali wykształceni przez radzieckich pedagogów tańca klasycznego. Balet klasyczny został wprowadzony do Chin z Rosji w latach 20. XX wieku. Po II wojnie światowej balet szybko przekształcał się, łączono go z tańcem ludowym, historycznym, a od lat 80., kiedy taniec współczesny został wprowadzony na scenę, otworzyło to możliwość dla eksperymentowania z nowym teatrem tańca współczesnego w Chinach.

Najważniejszą szkołą tańca w Chinach jest Pekijska Akademia Tańca, która oferuje studentom edukację w szkole baletowej, jak również naukę muzyki, gry na instrumentach, aktorstwa, choreografii, a nawet scenografii czy reżyserii. Można tam poznawać różne techniki tańca, od baletu klasycznego do technik współczesnych, a także chińskie tańce historyczne i oczywiście tańce ludowe.

Pionierką edukacji tanecznej w Chinach oraz założycielką pierwszej szkoły po wojnie była wybitna tancerka i badaczka tańców historycznych Dai Ailian. Jej choreografie do dziś stanowią obowiązujący kanon sztuki tanecznej w Chinach. Pochodziła z rodziny chińskich emigrantów, urodzona w Couva w Trynidadzie w 1916 r. W wieku 14 lat wyjechała do Londynu, gdzie uczyła się baletu klasycznego u najwybitniejszych tancerzy i pedagogów tej epoki. Pracowała z Margaret Craske i Antonem Dolinem, tancerzami klasycznymi i nowatorskimi, współpracownikami słynnej grupy baletowej Diaghilewa Ballets Russes, a później także z Rudolfem Labanem i Kurtem Joossem, prekursorami tańca nowoczesnego w Europie. W czasie II wojny światowej zdecydowała się wrócić do Chin, gdzie występowała na koncertach charytatywnych. W 1954 r. założyła Pekijską Akademię Tańca, w której stworzy-

ła forum wymiany i edukacji dla tancerzy z Chin. Zapraszała radzieckich tancerzy i nauczycieli tańca z Leningradu i Moskwy, ale także takie sławy baletu, jak Margot Fonteyn czy Rudolf Nurijew. Jednak jej największe zasługi to praca badawcza nad historią tańca w Chinach. Na podstawie tych badań stworzyła znane choreografie, jak *Lotos* czy *Latające apsary*. Zmarła w 2006 r. w Pekinie w wieku 90 lat.

Inną znaną zasłużoną tancerką i badaczką jest Gao Jinrong, która stworzyła znany taniec z grot Dunhuang. Taniec ten opracowywała na podstawie fresków i rysunków przedstawiających tańczące *apsary* (niebiańskie wróżki) z Grot Mogao (Groty Tysiąca Buddów) w Dunhuang z czasów dynastii Tang (618–907 r.). Jej zespół taneczny pracował nad hipotetyczną rekonstrukcją tego tańca. Sam taniec stał się później kanwą do dramatu tanecznego *Deszcz kwiatów na Jedwabnym Szlaku*. Premiera miała miejsce w maju 1979 r. w Pekinie. Od tamtego czasu dramat ten jest ciągle pokazywany w całości lub we fragmentach jako klasyczne chińskie dzieło taneczne.

Wśród innych dramatów tanecznych warto wymienić jeszcze *Zhaoshutun* i *Namurona*, wykonywany przez zespół taneczny z Xishuangbanna oraz *Ashima*, dramat taneczny wykonywany przez zespół tańca z Yunnanu. Oba dzieła bazują na ludowych podaniach i legendach, baśniach, które przekazuje się z pokolenia na pokolenie w wioskach Yunnanu i które nadal zachwycają swoim nastrojem i tradycją.

Taniec w Chinach ma głębsze i starsze źródła niż w Europie. Łączy się przede wszystkim z duchowością Chińczyków, ich silnie zakorzenionymi tradycjami, obyczajowością. Stanowi nierozzerwalną więź z innymi dziedzinami życia, jak medycyna, zdrowie, ćwiczenia fizyczne, postawy duchowe, religia. W tym kontekście powinno się rozumieć taniec nie tylko jako wydzieloną dziedzinę sztuki, ale jako całość, która nadaje życiu sens i świadomość tego, czym człowiek jest we wszechświecie.

Yunnan był dotychczas jednym z najbardziej tajemniczych obszarów Chin. Oprócz klimatu niezmiernie przyciąga tam przyroda, wielokulturowość, która dziś w wielu regionach wciąż jest rzadkością, oraz obfitość zwyczajów i obyczajów.

SUMMARY

DANCE IN YUNNAN: FROM RITUAL DANCE TO THE MODERN DANCE DRAMA

Yunnan province in China is a home of 27 different ethnical minorities with different cultural roots, customs, costumes and dances. Due to the favorable climatic conditions and fertility of the soil, people there are cheerful and friendly and like to spend free time: singing and dancing. Yunnan is known for its numerous festivals attracting visitors from all China and abroad. The object of this article is to examine different Yunnan dances on the background of the general history of dance in China from the Tang Dynasty onward, when she was so opened to the influences of foreign cultures and trends, investigate the changes

concerning dances and their costumes from old times, when they were parts of different rituals, to the modern ethnical dances and dance dramas with new choreographies and costumes. As an example can be quoted the history of modern Dai minority *Peacock dance*, traditionally done by one man (sorcerer) who wore crested bird mask and had attached great wings to his hands. Now it is graceful feminine solo dance (known internationally in the modern choreography of a talented Bai nationality dancer Yang Liping), as well as a core of wellknown dance dramas (*Zhaoshutum and Nanmuruona*) performed by the Dance Ensemble of Xishuangbanna or *Ashima*, based on traditional folk Yi nationality forms with techniques adopted even from ballet, successfully combining traditional and modern art.

Suknia do *Góry w chmurach*

Tradycyjny strój yunański do tańca pawia